

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Den Hollantschen Icarvs

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, M. DC. LXIV.

Het XI. Capittel. Of de aenroepinge der Heylighen niet over-een-komt met
het formulier van Christo voorgeschreven.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71360)

nae dar deel nae 't welck sy de gebeden hebben konnen hooren : maer dit gevolgh ontken Bellarmijn selve, soo en moest hy dan het eerste niet ghestelt hebben.

Antw. Dit zijn wederom alle bergeeffsche praetjes / ende suleghel-behringhen / om dese wil dat Bellarmijn upt de tegenwoordigheyt der verhoorzinghe / niet enkelijck en besuyp de aenroepinghe der Heylighen / maer bewijst alleen / dat dit ghevolgh / 't welck geslieden maect / niet en deught : De Heyligen zijn doode, ende af-wesigh, ergo sy en moghen niet aengheroepen worden. Item / dit: Job was tegenwoordigh, en levende, soo mochtmen, en kostmen sijne ghebeden versoecken, maer soo niet vande Heyligen om datse af-wesich zijn, ende doot. Siet ghy niet / dat het wat anders is / te rhoonen dat ulve ghevolgen niet en bestaen / ende wat anders alleen upt de tegenwoordigheyt der Heylighen te besuypen haerder aenroepinghe?

HET XI. CAPITTEL.

Of de aenroepinghe der Heylighen niet over-een-komt met het formulier van Christo voorgheschreven.

Peenius Pag. 178.

DE waere, ende Gode aenghename aenroepinghe moet over een komen met de ghedaente der aenroepinghe in de H. Schrift, en dat wel in het ghebedt des Heeren voor-gheschreven.

Antw. Ick loochene dat alle waere aenroepinghe moet over-een-komen met het gebedt des Heeren: want Stephanus *Apost.* 7. v. 59. heeft gheroepen: Heere Jesu, ont-

ontfanght mijnen Gheest, dese aenroepinghe en is niet ghestiert gheweest tot den Vader/ wie sal nu durven segghen / dat dese aenroepinghe Stephani Gode niet en behaeghde?

2. *Actor.* 1. 24. **Baden de Apostelen:** Heere ghy kent der herten van allen, wijst ons van dese twee eenen aenroepinghe uytverkoren hebt. **Dit is bukten het formulier aengaende de byaghe de welke in 't ghebedt des Heeren niet uyt-ghedrukt en staet: heeft dit ghebedt daerom Gode niet aenghenaem gheweest?**

Peenius. Dat alle waere aenroepinge moet over-een-komen, met de ghedaente der aenroepinghe, voor-gheschreven in 't ghebedt des Heeren, bewyzen wy ten eersten uyt de fondamenten en gronden, waer mede wy boven hebben berhoont, dat de aenroepinghe die Gode aengenaem is, moet steunen op Godts bevel, belofte, ende der vromen in de Schrift goet-ghkeurde exempelen.

Antw. Daer en is noch bevel Godts noch belofte van noode tot de aenroepinghe / ende daerom loocheren wy noch eens / dat de waere aenroepinge moet nood-sakenlyck hebben een bevel Godts, ende belofte, ja oock selfs niet exempelen der vromen uyt de Schrift, want daer zijn inde oude Christelyche Kercke met duysenden vrome / ende godsalighe menschen gheweest / die in de Schrift niet bekent en zijn / ende vande welke men nochtans weet dat sy de heylighen / sonder te aengheroeppen / al-hoe-wel / soo boven gherhoont / dierghelycke exempelen oock in de Schrift niet ontbreken.

Peenius. Dat bewyzen wy ten tweeden uyt de nature van de waere aenroepinghe: Want die is het voornaemste deel van den Godts-dienst, soo komt het dan Godt alleen toe, des selfs reghel, ende ghedaente voor te schrijven. Want Godt alleen is een bequaem ghetuyge van hem selven, ende alleen een

bequaem Leeraer van sijnen dienst. 'T is de wijsheydt der Kercke alleen eyghen te weten, wie aengheroepen moet werden, ende op wat wijze hy moet aengheroepen werden. Soo moetse dan uyt Godts woort alleen leeren.

Antw. **De Kercke moet uyt het gheschreven Woort Gods alleen leeren/ dat is ontwaerachtigh: uyt het gheschreven, ofte ongeschreven, dat is waer: Ende nu en kan ick noch niet sien wat ghy uyt al dit wilt besuyten: want wy segghen mede dat het de wijsheyt der Kercke alleen eyghen is / te weten wie aengetoepen moet worden / ende op wat wijze hy moet aengheroepen worden: en daerom uyt kracht van dese wijsheyt heeft ons de Kercke geleert dat wy de heylighen souden aentoeppen/ ende op wat wijze wy dit souden doen.**

Peenius. Dat bewijsen wy ten derden uyt het eynde vande Goddelijcke openbaringhe. Tot dien eynde heeft Godt den reghel, ende de ghedaente vande Goddelijcke aenroepinghe, met alle nootfelijcke deelen, ende vereyschte dinghen in sijn woort voor-geschreven, op dat wy dien in onse aenroepinghe alleenelijck, ende preciselijck souden volgen.

Antw. **Wat sult ghy ten lesten uyt alle dese parerga besuyten?**

Peenius pag. 179. Wat aengaet de overeenkomste onser ghebeden, met het voor-schift van het ghebedt des Heeren, bewijsen wy.

Antw. **Zijt indachtigh / dat ghy met alle betwijfen niet een ster en kont uyt-rechten / ten zy dat ghy bewijst / dat Christus begeert heeft ende belast / datmen alleen het voor-schift van 't gebedt des Heeren moet houden/ en alle vraghen/ ofte formulieren verboden heeft / die daer blypen zyn. Want de questie en is hier niet of Christus selve ons dit formulier voor-gestelt heeft / maer of hy met dit voorsegde formulier voor**

hoor te stellen / alle de reste verboden / verwoopen
ende hoor quaet heeft ghehouden. Hier alleen moet
het op aen-komen. Laet ons hooren of ghy dit
bewijzen?

Peenius. Wy bewijzen dat 1. uyt den auteur van dit ghebedt, de welcke is Christus Jesus, *De wijsheydt Gods* Jan 1. Cor. 1. 24. die uyt *den schoot des Vaders* de verborgenheden van't Rijk der Hemelen ons heeft gheopenbaert. Jan 1. 18. die alleen het herte des Vaders seer nauwe bes. *Matth. 11. 27.*

Antw. Dit zijn allegaer schoone woorden / maar gheen bewijzen van't ghene hier in de questie is. Want 'tis blyken alle twijffel / dat Christus den Heerheit is van't ghebedt des Heeren / en dat hy de wijsheydt Gods is, daerom ist een ghebedt vol van Goddelijcke wijsheydt / het ghene hy ons heeft gheleert. En dat hy de verborghentheden van't Rijke der Hemelen heeft gheopenbaert: doch niet alle samen in dit eenig ghebedt: en dat hy alleen het herte des Vaders seer nauwe kene, dat bekennen wy al: maer wat verstant dat hier uyt konnen beslypen / dat hy ons dit ghebedt hoorstellende alle andere formulieren van ghebeden verwoopen heeft / ende hoor quaet ghehouden?

Peenius. Wy bewijzen dat 2 uyt de materie. Want de ghebedt, door een wonderbare, ende beknochte korting, vervat alle dinghen, die in eene ware, ende Gode aenroepinghe nootzakelijck zijn. Het druckt uyt de object tot wien de aenroepinghe ghericht moeten werten, ende de materie, ofte de goederen die van Godt te bidden zijn, ende de steunsels, waer op ons gheloove in den ghebede magh, en moet rusten. Soo wort'et dan met recht ghehouden voor den reghel, ende ghedaente der ware, ende Gode behaeghlijcke aenroepinghe.

Antw. Het object dat Christus hier uyt druckt in dit ghebedt / is den Vader, dat stemmen wy toe / maar ghy moest bewijzen / dat hy hier mede alle andere objecten, ofte hoor-woorpsels verwerpt.

Dit ghebedt is oock blyken twijffel den reghel, en ghedaente vande waere aenroepinghe des Vaders.

maer Christus en suyt hier mede niet uyt de aentoe-
pinghe van andere objecten, ofte soo sae / soo moest
ghy in dit beslupten met eenen bondigen syllogitarus
in forma. Want volghens de ghetwoonlycke manie-
re van spreken der Philosophen / die het een affirmeert,
en loochent het ander niet, ten sy in saecken die een
malkanderen contrarie / of teghen-strijdigh zijn:
alsoo die affirmeert dat eenige sake wit is, loochent
samen datse swart is: want wit / en swart en konnen
niet samen staen; maer niet alsoo in andere din-
ghen: Want die affirmeert dat Petrus gheleert is /
die en secht daerom niet dat Paulus niet gheleert en
is: alsoo is mede in dit ghebal: Christus secht dat
wy souden den Vader aenroepen / daerom en secht
hy niet / dat men niemant anders en magh aentoe-
pen / ofte ghy soudt eerst te bozen moeten bewijzen /
dat de aentoepinghe der Heplighen strijt teghen de
aentoepinge des Vaders / gelijk het wit strijt tegen
swart; hoc opus, hic labor, die bewijzen souden wy
rens gheerne hoozen: want schier al wat Peenius tot
hier toe ghepraet heeft van 't beghinsel zijns boecks
tot hier toe / en heeft in gheender manieren de stuc-
ken van aentoepinghe der Heplighen ghepraemt /
maer heeft alleenlijck ghebouwt op sijne phanta-
sien / ende generale maximen der Ghereformeerde, die
sy booz vast houden uyt haer eyghen vernuft / hoe
wel datse van alle ghesonde verstanden gheloochent
worden.

Peenius. Christus heeft tot dien eynde dat formulier sijnen
discipelen voor-geschreven, op dat sy een seker maniere
van bidden souden hebben. 'T welck blijkt soo uyt de be-
gheerte der discipelen, &c.

Antw. 'En is niet van noode dat ghy dit dort
blijcken: want wy sullen gheerne bekenen / dat
Christus dit ghedaen heeft / om dat de discipelen een se-
ker maniere van bidden souden hebben, maer hy en heeft 'er
niet byghevoeght / noch erghens te kennen gheghe-
ben / dat sy gheen ander maniere van bidden en
mochten houden / of niet een siet anders braghen /
dan 't ghene in dat ghebedt uyt-gedruckt wordt / of
gheen

gheen ander object hebben van hare aenroepinghe als den Vader alleen: want soo soude Stephanus ^{quod}lijck ghedaen hebben/ wanneer hy seyde: Heere ontfanght mijnen gheest. ^{quod}Mer en hadde hy den Vader niet booz het object van sijne aenroepinghe/ maar Jesus: Waer op Bellarminus pertinent wel seght: ^{quod}Tijde, seyt hy/ bekennt my, dat den Sone oock magh aenroepen worden, als mede den H. Gheest: Soo en sluyt dit argument niet: Christus heeft met woort, ende exempel gheleert den Vader alleen te aenroepen, ergo hey lichte menschen, ofte Enghelen en sijn niet aen te roepen. Want ^{quod}dit wel sloot, dit soude mede wel sluyten: Christus heeft met woort, ende exempel gheleert alleen den Vader te aenroepen, ergo den Sone, ende den H. Gheest en sijn niet te aenroepen. Dit leste en sluyt niet/ soo oock niet het eerste.

Peenius Pag. 183. Jae seker! souden die van het Facdom soo verlopen tot de Arianen, ende Photinianen, den Sone, ende den H. Gheest, t'saemen voegghende in de selve rijen met de creaturen, te weten, met de Enghelen, en verstorven Heylighen.

Antw. Jae seker! souden de Ghereformeerde ^{Pro}phetaenten soo plorap zijn/ dat sy souden meynen/ dat wy den Sone, ende den H. Gheest t'saemen voegghen in de selve rijen met de Enghelen, ende verstorven Heylighen. ^{Pro}om dat wy dit besluyt maken: Christus heeft sijne Apostelen gheleert den Vader alleen te aenroepen, hier nipt en volghet niet datmen den Sone, ende den H. Gheest niet aenroepen en moet, ofte en magh, soo volgh'et dan oock aenroepen, ergo Christus heeft gheleert den Vader alleen te aenroepen, ergo de Enghelen, ende Heylighen en sijn niet t'aenroepen? ^{Pro}dit de Enghelen of verstorven Heylighen stellen in de selve rijen met den Sone/ ende den H. Gheest? ^{Pro}seker! soo verstaet hem dan Peenius weynigh aen den kinsten van argumenteren: Want indien Christus den Vader alleen aengheroepen wilde hebben/ ^{Pro}sluyt hy dan den Sone/ende den H. Gheest nipt/ ^{Pro}dit en is niet waer/ ergo 't en is oock niet waer dat hy daerom nipt sluyt de Enghelen/ ofte verstorven Heylighen; de kracht en is niet in de gheleert

bande Enghelen / ende verstorben Heplighen met den Sone/ende den H. Gheest/maer de heele kracht is ghelegghen in dese woorden: Den Vader alleen. Waer mede noodt sacckelijck moest uyt-ghestoten worden den Sone, ende den H. Gheest, als wesende verschepden personen van den Vader.

Peenius. Daer is waerlijck tusschen den Sone, ende den H. Gheest, met de Enghelen, en de menschen seer groot onderscheyt, ten aensien van het voorwerp der aentoeplinghe van Christo uytghedruckt.

Antw. Kinder-praetjens / ende nergens toe dienende als om papier te bekladden:

Wp regghen dan dat dit onder-schepdt soo groot is / alser is tusschen Godt, en de Schepselen, dat is te segghen / een onderschept dat oneyndelijck is.

Peenius. Die eenighe ware Godt, ende onse Vader, die van ons moer aengheroepen werden, heeft sich selven in zijn Woordt alsoo gheopenbaert, dat hy zy Vader, Sone, ende H. Gheest, maer dat wy de Enghelen, en Heylighen oock Religieuslijck aenroepen moeten, daer van wert in de Schrift gantsch stille ghesweghen.

Antw. De questie en is hier nu niet / of de Schrift gantsch stille swijght / van het aentoeppen der Enghelen / ende der Heplighen (contrarie is nu bewezen) maer de questie is hier nu / of Christus leerende den Vader alleen te aenroepen / of segghe ick / hier uyt volghet / datmen den Sone / ende den H. Gheest niet aen-roepen en magh ? volghet het niet ? soo segghen wy dan uyt utwen eyghen mondt / dat het niet en volghet / datmen de Enghelen / ende Heplighen niet aenroepen en magh : Hier op seggh nu / de Schrift swijght gantsch stil van 't Religieuslijck aentoeppen der Heylighen. Hoe past dit op onse hooz-gaende slot-reden ? Want ofte ghy moet alsoo argumenteren : van de aentoeplinghe des Soons, ende des H. Gheests heeft de Schrifture ghesproken op andere plaetsen / maer soo niet van de aentoeplinghe der Heplighen / volghet dan dat Christus leerende den Vader alleen te aentoeppen / niet uyt-ghestoten heeft den Sone, ende den H. Gheest, maer de Heplighen : Soo argumenteren wy

dan/ teghen u/ oy de selbe maniere / ende segghen
 van de aentroepinghe der Enghele / en der Heylighen
 heeft de Schrift ghesproken oy andere plaatsen
 (soo hoben betwefen is) 't en volghet dan niet / dat
 Christus leerende den Vader alleen te aentroepen /
 ghesloten heeft de aentroepinghe der Enghele /
 der verstorben Heylighen : Ofte wel / indien ghy
 niet en wilt argumenteren / maer segghen / dat den
 Vader / niet en kan aengheroepen worden / ten
 dat saemen aengheroepen werde den Sone, ende den
 H. Gheest, om datse by maer een zijn / soo gheraecht
 ghy eben wel in andere nieuwe swaerigheyt / ghy
 llyck blycken sal nyt 't ghene hier nu volghet.

Peenius. De name, *Vader*, wordt in de Schrift twee
 ghenomen. 1. *Wesentlijck*, soo als 't den d'yn persoonen der
 Godtheydt, den Vader, Sone, ende den H. Gheest ghy
 meen is.

Antw. Dat is wel gheseyt / ende soo verre als ghy
 maer een wesen sijn / segghen wy / dat den Vader niet
 aengheroepen en kan worden / 't en sy dat saemen
 aengheroepen werde den Sone, ende den heylighen
 Gheest.

Peenius. 2. Wort dese naem, *Vader*, *persoonlijck* ghenomen,
 soo alst d'eerste persoon der Godtheyt beionderlijck
 wert toegheschreven.

Antw. Hier is nu de swaerigheyt / of jeman den
 Vader aentroepende persoonlijck, dat is / boor / soo
 als hy metter daet een ver'theyden persoon is / want
 den Sone, ende den H. Gheest, noodtsaechelijck oock
 saemen moet aengetroepen worden den Sone, ende den
 H. Gheest.

Peenius. Vele meynen, dat in't ghebedt des Heeren het
 woordt *Vader* ghenomen wordt in de eerste beteckeninghe,
 te weten *Wesentlijck* / de wijsle in de aen-roepinghe, de
 persoonen der Godtheyt, niet en moeten ghesepareert werden.

Antw. Dit moest my betwefen worden / dat hier in
 het ghebedt des Heeren / den naem *Vader* ghenomen
 wordt niet persoonlijck beteckende den eersten
 persoon alleen / maer *Wesentlijck*: Want ick ben den
 contrarie ghevoelen.

Peenius. 'T is het segghen van Maldonatus *hoc loco*: Ick prijfe meer, seyd hy, de sententie van andere, de welke seggen, dat de gantsche dry-eenigheydt hier, Vader, van ons genaemt wort.

Antw. Hebt gy tot u hoordeel maer eenen Maldonatus alleen: dat is immers een schrael bewijs booz Ghereformeerde Predikanten / die doozgaens uyt gheben dat alles moet bewesen worden uyt de Schriftuer. Ick berepfsche dan / hier ober / bewijfen uyt de Schriftuer selbe. Middelerijt seght Maldonatus, dat het meeste deel / stellende daer onder Cyprianus, Chrysofostomus, ende Rupertus, van gheboelen zijn / dat dit ghebedt ghesiert wort tot den Vader alleen / te weten persoonelijck.

Peenius. En of schoon de naem, Vader, in de laetste beteeckenisse ghenomen wiert, nochtans en worden daer door van het voorwerp der aenroepinghe niet uyt ghesloten de Sone, ende den H. Gheest: want wy aenroepen dien Vader, die van eeuwigheyt gegeneereert heeft een Sone, die met hem mede eeuwighe, ende mede wesigh is.

Antw. Hier strijt ghy tegen u eyghen selben: want ghy supponeert eerst datmen den Vader persoonelijck aenroepen / dat is / booz soo veel hy een verscheyden persoon is van den Sone, ende den H. Gheest; ende terstont seght ghy / dat wy samen den Sone met den Vader aenroepen / om dat den Sone mede wesigh is met den Vader / soo supponeert ghy dan hier / contrarie aen 't eerste / dat wy den Vader niet persoonelijck aenroepen / maer als mede wesigh met den Sone: Hoe sal ick dit saemen knooopen? ende als of ghy de sake ghereest hadt / ghy gaet noech hoorder / en seght: Die dan den Vader aenroept, die aenroept oock den Sone, om dat den Vader, ende Sone een sijn. Joan. 16. 30. ende / om dat den Vader is inden Sone, ende den Sone inden Vader. Joan. 14. 10. Wy hebben u boven dit toeghesteemt / dat soo wie den Vader aenroept / oock den Sone, ende den H. Gheest aenroept / booz soo veel alse maer een welen en zijn: maer hier hebt ghy selbe ghesupponeert / saemt Maldonatus willen bewijfen / datmen den Vader / persoonelijck aenroept / ende alsoo segghen wy dat.

men niet noodtsakelijck den Sone, ende den H. Gheest
aentoept/ wanneer men den Vader persoonelijck an-
roept: want alsoo en zynse niet Een, maer Dry, ende
verscheyden.

Peenius. Pag. 184. Die Reghel Cyrilli lib. 10. Theol.
Cap. 6. is bekend: Het uyt-sluytende woorden allen,
ghevoeght by een persoon van de Godtheyd en sluyt de an-
re personen niet uyt, maer alleen den creaturen en volken
Goden.

Antw. Hier heeft Peenius opentlijck gheoghren:
want Cyrillus en gebuyckert niet eens dat woorden
Persoon, in het gheheel 6. Cap. lib. 10. soo groot als
het is.

Ende ghenomen hy had't ghebuyckert/ soo heeft
Peenius nochtans hier bezoghen / om dat Cyrillus
niet en spreeckt van den Vader / Persoonelijck maer
Wesentlijck: Want al 't ghene dat Cyrillus daer be-
thoont (teghen die ketters / de welke loochenen
dat den Sone van 't selve Wesen was met den Vader)
is / dat den Sone van 't selve Wesen is: Hy en spreekt
van gheen onderscheyt tusschen de Personen, maer
van eene eenigheyt, aengaende het Wesen; daerom
seydt hy / onder anderen: Ghelijckmen den Vader moet
erkennen voor den waerachtighen Godt, alsoo en machmen
niet anders ghevoelen van Jesus Christus: Want indien hy
het woort des Vaders is, ghelijck van allen toe-ghelstemt wert,
wie soo dwaes, die sal derven segghen, dat de Vader, segghen-
de, daer en is gheenen Godt behalven ick, den Sone van de
Godtheyt heeft willen af-stooten: hy heeft dan de schep-
len, de welke den naem Gods valschelijck aen-nemen met
die woorden verstootten, maer niet den Sone.

Wp stemmen dan toe / datmen Godt niet en kan
noemen ofte aentoepten/ oftmen noemt en aentoept
samen den Sone, als wesende een van substantie met den
Vader; maer wy loochenen / dat soo wanneer wy
den Vader persoonelijck noemen ende aentoepten, dat
wy daer onder noodtsakelijck moeten begrijpen den
Sone, aenghesien dat den Sone inder daer euen per-
soon is van den Vader verscheyden.

Nu/ ghenomen al/datmen den Vader niet aentoept

gen en kost 't zy wesentlijck ghenomen/ 't zy persone-
lijck, ten zy darin saemen aenriep ende den Sone,
ende den H. Gheest: Ick vzaeghe/ of wy den Sone niet
en kunnen/ ofte moghen aenroepen/ sonder den Va-
der, ende den H. Gheest? seght ghy dat neen? soo en
kan ick niet verstaen hoe ghy ^{pag. 75. ende 76. Lin-}
damum, ende Salmeronem herispt / om dat sy segghen /
dat het niet en betaeint datmen aen Christo segghe /
Bidt voor ons; ghy wilt dat dit mach gheseyt worden
aen Christo als Middelaer, ende Advocaet, dit en mach
immers niet gheseydt worden aen den Vader, noch
aen den H. Gheest, want aen haer te segghen: Bidt voor
ons, waer soo veel te kennen ghegheben/ dat sy noch
enen anderen hebben boven haer; soo kan dan
Christus aengheroepen worden als Middelaer, sonder
datmen den Vader aenroep/ ofte den H. Gheest: Stemt
ghy my dit toe? ghelijck ghy doet / soo en heeft dan
Christus, in 't ghebedt des Heeren, niet hoor-gheschre-
ben alle de manieren van aenroepinghen: want
huyten dit / maghen Christum aenroepen als mid-
delaer/ ende segghen Bidt voor ons, het welcke men
niet en mach doen aen den Vader, noch aen den H.
Gheest, noch oock den Sone hoor soo veel als hy in de
Godthepdt een wesen is met den Vader, ende den H.
Gheest. Ten volght dan niet/ segghen wy wederom:
Christus heeft een formulier van bidden hoor-ghes-
chreven/ in het welcke hy niet en begrijpt de aen-
roepinghe der Enghelen/ ofte verstorven Heylighen:
Ergo volghens dit formulier en machmen de En-
ghelen/ en verstorven Heylighen niet aenroepen, ick
segghe dat dit niet en volght / ofte andersints soude
dit oock moeten volghen: Christus heeft een formu-
lier van bidden hoor-gheschreven/ in 't welck hy niet
en begrijpt de aenroepinghe Christi als middelaers/
ergo Christus en magh van ons niet aengheroepen
worden als middelaer: Ghy moet my nootzakelijck
segghen dat dit leste niet en volght / alsoo segghen
wy oock van het eerste.

Indien ghy seght van de aen-roepinghe Christi,
staet op andere plaetsen vande Schryfture: wy thoo-
nen

nen het selbe van de aen-roepinghe der Heylighen: Behalven / dat het hier niet ter sake en doet / of het een / of 't ander nyrghedzucht staet op andern Schriftuer-plaetsen / om dat alleen hier de questie nu is / of de aenroepinghe der Heylighen precies op kracht van 't formulier van Christo booz ghescheyven / wort nye ghesloten: Ick hebbe ghetuont dat neen: Weder legt nu mijne argumenten / indien ghy kont.

Bellarminus. Christus leerende sijne discipelen bidden / heeftse niet willen vermaenen / wie te aenbiddoens / maer van de dinghen / die te begheeren zijn: want het was ghenoech bekent datmen God moest aenbidden / ende oock Godt alleen, als men vzaeght naer den Aentent der gaben: maer van de dinghen / die te begheeren zijn / twijffelden de apostelen als sy seydten *Luc. 11.* Heere leert ons bidden.

Peenius. *Pag. 185.* Indien bekent is datmen Godt, die Godt alleen moet aenbidden, soo en maghtmen de Heylighen niet Religieuslijck aenbidden.

Antw. Men magh de Heylighen niet Religieuslijck aenbidden / als Godt dat stemmen wy toe: men machse niet Religieuslijck aenbidden als vrienden Godts, dat loochenen wy.

Peenius. Het nye stuytende wordeken *alleen*, en laet den Heylighen niet toe, in de ghemeynschap van het voorwerp der aenbiddinghe.

Antw. Dit opperste aenbiddinghe. die Godt allertuochtoemt / dat is waer: der mindere aenbiddinghe, die de vrienden Godts toechtoemt / dat is ontwaerachtigh.

Peenius. Indien Christus sijnen discipelen heeft onbewesen van de maniere om te biaden, soo dan mede van 't voorwerp der aenbiddinghe.

Antw. Ten volght niet: Want ghelijck Bellarminus wel seght / 't was aen den discipelen wel bekent dat sy Godt moesten aenbidden / soo was het noodeloos haer dit te leeren. Maar de maniere op de wrelche sy Godt moesten aenbidden / ofte wat sy in 't besunder van hem moesten vzaegghen en wisten sy niet.

niet / en dat heeft Christus haer gheleert / seght Bellarminus.

Peenius Soo heeft dan Christus het beyde sijnen Discipelen, ende willen, en moeten leeren, indien hy de maniere, ende de ghedaente der waere aenroepinghe heeft willen leeren: te weten, wat dinghen men begheeren moet, en van we sy te begheeren zijn: want het voornaemste deel van de leere der aenroepinghe bestaet daer in, dat wy weten, wien wy in onse ghebeden moeten aanspreken.

Antw. Bellarminus seght / dat de discipelen seer wel wisten wien sy moesten aanspreken / ende oversulckes dat het noodeloos was / haer dit te leeren. In de plaetse van dit te wederleggen / ghy en seght anders niet / als / men moet weten wien men aanspreken magh: dat en is niet wederleggen / of te beantwoorden / maer enckelijck praeten.

Peenius. Indien Christus alleenlijck van de dinghen die te bidden zijn, ende niet van het voorwerp der aenbiddinghe sijn discipelen heeft willen onderwijsen, waerom stelt hy dan in den aenvanck de name *Vader*?

Antw. Wat slechte vrage is dat: Volghet hier npt dat Christus sijn discipelen heeft willen leeren / wien sy moesten aenbidden: Ofte lieber / dat sy haeren Godt / die sy wel wisten dat van haer moest aenbieden worden / souden Vader noemen / om dat sy dies te meer / als op eenen Vader souden betrouwen?

En anderen / wilt ghy dat Christus het ghebede beginne / sonder eenen tytcl te gheven aen Godt / het welck noyt noch van eenigh Patriarch / noch Propheet te horen ghedaen was: wat sechtick sou dit ghebede hebben / de opperste Majesteit aen te spreken / sonder eenen eer-tytel te gheven / t welck selfs niet en gheschiedt onder de menschen / wanneer sy malhanderen aanspreken / of groeten?

Peenius. Waerom doet'er Christus in't eynde by: *Wie is bes Koningrijcke, de kracht, ende de heerlijkheyd?*

Antw. 1. Om dat hy in de herten der Discipelen soude in drucken een groote opnute van de Goddelijcke Majesteit / ghelijck hy haer door den naem Vader tughedynckt hadde een betrouwen. 2. Om dat

hy haer wilde thoonen / dat Godt haer kost gheben
 het ghene sy vraeghden.

Peenius. Bellarmijn seght : 't Was beken, dat-men Godt
 moest aenbidden. Wy doend'er by uyt Eccius, ende ander
 Paus-ghesinden, jae uyt Bellarmijn selve, Het was beken,
 dat-men, behalven Godt, doen ter tijdt, de Heylighen
 moest aenbidden.

Antw. Was dit / doen ter tijdt beken / soo en
 moest hier Christus niet by-boeghen de aentropinghe
 der Heylighen / de welke / doen ter tijdt / soo ghy
 seght / ongherozloft was : en dan braghe ick noch
 waerom Christus hier niet en heeft by-ghy-boeght / dat
 men hem selve als middelaer by den Vader / en niet by
 zijnde / moest aentropen ?

Peenius. Indien Christus in't formulier der aentropinghe
 't welck hy de Kercke des Nieuwen Testaments heeft voor-
 gheschreven, ghewilt hadde, dat oock de Heylighen aen-
 gheroepen wierden, soo soude hy immers van hem ghewilt
 ghemaect hebben, ende bevolen niet den Vader alleen, maer
 oock tot den Heylighen sijn ghebed te richten.

Antw. Ick hebbe hoven ten vollen betwefen / dat
 dit niet en volght. Want ick sal segghen op de selve
 maniere / dat Christus by den Vader moest boeghen
 den Sone, ende den H. Gheest, om sijne Discipelen te
 leeren / dat Godt een, ende dry was / 't welck aan
 de oude onbekent was / en 't welck Christus aen sijne
 Discipelen noch niet gheleert hadde / soo als blijkt
 uyt de vijf eerste Capitelien van Mathaeus; want hy
 wel in den Doop Christ de h. Opbuldigheyt be-
 beeldt wierdt / ten is niet waerschijnlijck / dat de
 Apostelen dit Mysterie dadelijck kenden / ofte be-
 stonden. Ghelijck dan Christus by den Vader niet ghy-
 boeght en heeft den Sone, ende den H. Gheest, sijn
 dit Mysterie onbekent was / soo en sie ick gheen re-
 den / waerom hy daer by moest boeghen de aentrop-
 pinghe der Heylighen / die mede (soo ghy seght) daer
 ter tijdt onbekent was : jae daer was veel meerder
 reden om het eerste te doen / als het tweede / om dat
 het eerste nootdadelijck is tot de saligheyt / het tweede
 de alleen prijsbaer. Doorders / waerom en ghy

Christus gheen ghewach ghemaect / ende bevolen /
dat men hem selve als middelaer by den Vader / en-
de mensch zijde / soude aenroepen ?

Peenius. Christus en heeft noch hier ter plaetse, noch el-
ders in de Evangelische historie een ander gheuoemt, welcken
de Discipelen moeten aenbidden, dan den Hemelschen Vader;
indien dan de Heylighen moesten aengheropen werden, soo
en soude Christus het formulier der aenroepinghe niet volko-
melijck, noch volmaecktelijck sijnen Apostelen gheleert heb-
ben, ende volghens dien hen niet alles ter saligheyt noodigh,
ende nur, gheopenbaert, teghen het ghene hy ghetuyghde
Ioa. 15. 15.

Antw. Ten eersten: Wy en segghen niet / dat de aen-
roepinghe der Heylighen ter saligheyt noodigh is: wy
houden-se alleenlyck booz prijs baer / ende ghecooz-
lost.

Ten tweeden: Christus en heeft nergheus gheleert
dat men de handen op de Priesters / ende Bisschop-
pen sou legghen / wanneer sy inghelijdt worden /
daerom en laet dese oplegginghe der handen, oock by
u-leden / niet prijs baer te zyn.

Ten derden: Christus seght wel aen sijnen Disci-
pelen / dat hy haer al gheopenbaert heeft wat hy van den Va-
der ghehoort hadde, te weten / mondelinge / ghelijck
ghelieden self moet bekeunen, maer hy en seght niet
dat dit alles soude schriftelijck ghesest worden in de
Evangelische historie, aenghesien dat wy in de Hande-
lingen der Apostelen, ende haere Brieven vele dinghen
bebinden / die men niet en leest Christum in de Euan-
gelische historie ghesest te hebben. Alsoo en leest men
niet dat Christus ghesest heeft dat alle de gheloobigen
haere goederen souden brengen booz de voeten der
Apostelen / ende alles gemeen hebben / ghelijck
maect *AA. 4. ende 5.* Noch oock / dat hy een Prie-
ster was nae de ordeninge van Melchisedech, ghelijck
men leest *Hebr. 7. &c.*

Ten vierden: Heeft Christus het formulier der aen-
roepinghe niet volcomentelijck / ende volmaecktelijck
sijnen Apostelen gheleert / aenghesien dat hy niet
eens en vermaent van hem selve t'aenroepen / booz
soo

soo veel als hy mensch is / ende middelaer by den
Dader :

Men moeten wy eens hooren / hoe ghy bewijst dat
de aenroepinghe der Heylighen niet over-een-komt
met het Ghebedt des Heeren.

Peenius. Wy bewijlen dat I. om dat de Schrift dit al
swijghende voor by-gaet.

Antw. Hier upt en volghet niet / dat de aenroepin-
ghe der Heylighen niet over-een-komt met het Ghe-
bedt des Heeren : want Christus gaet oock stilswij-
ghende hoor. by de aenroepinghe van hem selve / des
soo veel als hy mensch is / komt daerom de aenroep-
pinghe Christi, hoor soo veel als hy mensch is / niet
over-een met het Ghebedt des Heeren :

Peenius. Al wat in gheloofs artijckelen niet uytrgedacht
en is in de Schrift, dat wordt met recht ghehouden als van de
Schrift verworpen, ende veracht.

Antw. Dit bestaet noch veel min als het eerste.
want 't is een artijckel des Gheloofs / dat men de
kierne / ende sprakeloose kinderen doopen moet /
nochtans en wordt in de Schrift nergens uytrge-
drukt / dat men soodanigh een kind heeft ghe-
soot is het dan onwaerachtigh / dat alles wat in de
Schrift nergens uytrgedrukt wordt / van de Schrift
verworpen / ende veracht wordt.

Sijgt ghy / dat men den Doop der kiere kin-
deren kan trecken door consequenten upt andere
Schriftuer-plaetsen : soo verhoonen wy oock dat
de aenroepinghe der Heylighen.

Peenius. Dien roepen wy aen in onse ghebeden, die de
Vader onses Heeren Jesu Christi is, ende om sinent wille,
ende in hem oock onsen Vader ; want alsoo heeft Christus
niet alleen met woorden, maer oock met sijn exempel ghe-
leert. Ioan 12. 27. &c. maer dese benaminghe en komt den
Heylighen niet toe.

Antw. Dat dese benaminghe den Heylighen niet
toekomt / bekenne ick ; dat hier upt volghet / dat men
den Heylighen niet en mach aenroepen / ontkenne
ick.

Doch seght my eens / als Stephanus heeft ghe-
roepen

pen Heere Jesu ontfanght mijnen gheest, dan en heeft hy miners niet ghebruyckt de benaminghe van den Vader: soo is't dan niet van noode in alle aenroepinghe desen naem te ghebruycken.

Peenius. Wy aenroepen desen onsen Vader in den name Christi des middelaers, in welcken *Gheliefden*. wy oock gheleest, ende verhoort worden. Eph. 1. 6. Nu, de Heylighen en zijn niet dese eenighe middelaer.

Antw. De Heylighen en zijn niet dese eenighe middelaer van verlossinghe, dat is waer: sy en zijn gheen middelaers van voor-biddinghe, dat loochene ick, want tot noch toe en hebt ghy ons van contrarie niet over-tuyghe: ter contrarien wy hebben hoven ghetuont/ dat alle uwe argumenten dies-aengaende niet en bestaen.

Ten anderen / waer seght Christus in't Ghebedt des Heeren / dat men den Vader soude aenroepen in den name des middelaers? seght hy 't? thoont ons de woorden. Seght hy 't niet? soo isser dan eene soorte van aenroepinghe / de welke niet uytghebruyckt en staet in't Ghebedt des Heeren / hoe is dan dit ghebedt volmaecht / ende volkomen?

Peenius. Hem roepen wy in't Ghebedt des Heeren aen, die in de hemelen is, dat is, die al-om teghenwoordigh is, die van wegen sijne goddelijcke almachtigheydt, ende al-om teghenwoordighydt, ons verhooren, uyt alle quaeden verlossen, en alle noetsakelijcke dinghen gheven, en toe-brengen kan, maer nu de Heylighen en zijn niet almachtigh, noch al-om teghenwoordigh.

Antw. Ick hebbe hoven ghetuont / dat de almachtigheydt, ende al-om teghenwoordighydt geensins noetsakelijck en is tot de aenroepinghe.

Doozders / te segghen / aenroept hem / die in de hemelen is, is dat te segghen / aenroept hem om dat hy over al teghenwoordigh is / ende die soo niet en is / die en mocht ghy niet aenroepen? hoe sulc ghy 't dan maken met de aenroepinge Christi, voer soo veel als hy mensch is / aenghesien dat de menschelijckheydt Christi niet al-om teghenwoordigh en is / ghelyck de godlijckheydt.

Peenius.

Peenius. Wy bidden hem alleen, volghens Christi voorschrift, van welken wy begheeren dat *synen name gheseyghet werde, dat ons syn Rijke toe kome, &c.* Maer alle dese dinghe van den Heylighen in *sensu complexo*, ghesamentlijk, en alghemeyn soo samen-ghevoeght, en moghen wy niet bidden. 't welck tels de verstandighste Paus-gelinden niet en ontkenen.

Antw. Ghenomen dat-men dese dinghen van den Heylighen niet en mocht bidden in *sensu complexo*, dat is ghesamentlijk / hier uyt en volghet niet dat-men se niet en mach bidden in *sensu diviso*, dat is van makanderen ghescheiden zijnde / ofte elck in 't besondertimmer sommitge van dien.

Jaer ghenomen dat-men-se oock in *sensu diviso* van den Heylighen niet en mocht bidden / hier uyt en volghet even wel niet / dat-men de Heylighen niet en mach aentropen om andere dinghen.

Peenius. Hem bidden wy alleen aen, nae Christi bevel, *wiens het Rijke is, ende de kracht, ende de heerlijkheydt*; maer nu, dese clausule en kan den Heylighen niet toe-gheghe werden, nae-dien het in de Schrift over-al tot Godt alleen, maer nergens tot den creaturen gherefereert wordt. *Rom. 1. 25* ende *9. 5* &c.

Antw. Ick vraghe / of men van den Heylighen niet en mach segghen: *D-lieden is het Rijke?* hoe segghet dan Christus *Luc. 6. 20.* Saligh zijt ghy arme: want waer is het Koninghrijcke Godts? Ick vraghe 2. of men van den Heylighen niet en mach segghen / dat sy *kracht hebben?* hoe segghet dan David *Psal. 103. 20.* Lovet den Heere, sijne Enghelen, ghy helden van kracht, ofte / ghy krachtighe helden? Ick vraghe 3. of men aen den Heylighen niet en mach toe-schrijven de heerlijkheydt? hoe segghet dan den H. Joannes in *synen eersten brief Cap. 3. v. 2.* Als hy sal gheopenbaert zijn, wy sullen hem ghesicht wesen, dat is / segghet utwen Bybel *N. 12.* in heerlijkheyden na lichame, ende na ziele. 't Is dan huyten alle tuchtel dat het Rijke Godt alleen toe komt als eghenaren ende Schepper / ende Heere van al; alsoo hoort hem oock alleen toe de opperste kracht, ende opperste heerlijkheydt: verbolghens met dese clausule en mach

men niemant aenroepen als Godt alleen: doch hier
 opt en volghet wederom niet/ dat men de Heylighen
 niet aenroepen en mach/ als wten het Rycke Godts
 toe komt als kinderen Godts/ als hebbende min-
 dere kracht/ ende heerlijkheyt/ aenghesien dat de
 Schryft dese dingheit updzuckelijck aen den Hepli-
 ghen toe-schryft.

Peenius. Soodanighe moet onse aenroepinghe zijn; nae
 Christi voorschrift, dat wy met wacre ende vast vertrouwen
 des heiten daer op moghen segghen, *Amen*: maer nu in de
 aenroepinghe der Heylighen en konnen wy gheen *Amen* seg-
 ghen, dat is, *het sal zijn*, om dat wy gheen belofte van ver-
 hooringhe hebben.

Anw. Ten eersten: Ick hebbinde dat utwen Bybel op
Numer. 5. 22. N. 35. seght dat dit woordcken *Amen* by
 de Hebreenuten oock beteckent/ het gheschiede alsoo,
 in dier boeghen dat het een wensch is: *jae/ den selben*
 Bybel op *1. Cor. 14. N. 52.* seght updzuckelijck/ dat het
 oock gebruyckert wordt/ om te verklaren, dat men wenscht
 dat ject mochte gheschieden. Soo kan men dan op de
 gheheden/ die wy tot den Heylighen spreken/ wel
 segghen/ *Amen*, dat is/ ick wensche dat het gheschie-
 de/ t ghene ick van den Heylighen braghe: hier toe
 en is gheene belofte van verhooringhe van noode/ aen-
 ghesien dat ick set wel kan wenschen/ affhoortwel my
 t selbe niet beloofte en is; want ick kan vericheyden
 andere beweegh-redenen hebben om set te wenschen,
 dat ick t mochte verkrijgen/ namelijk als ick weet
 dat ick t verkrijghen kan. Ende alsoo en hebt ghy
 up het formulier dat Christus ons boozghestelt heeft/
 tot noch toe op bezre nae niet gheprobert/ dat men
 den Heylighen niet aenroepen en mach.

HET